

BOLESLAVS VOĻAKS

- dzimis 1944. gada 21. novembrī
- no 14 gadu vecumā spēlējis profesionālajos armijas pūtēju orķestros Daugavpilī un Rjazanā
- 1966–1971 studijas Latvijas Valsts konservatorijā
- 1972–1975 asistentūra Maskavas Valsts konservatorijā
- 1967–1974 trombonu grupas koncertmeistars LNO
- 1974–2010 trombonu grupas koncertmeistars LNSO
- 1982–2009 JVLMA docētājs, asociētais profesors (2002–2008), viesprofesors (2009)
- kopš 1988. gada trombona spēles pedagogs Emīla Dārziņa mūzikas vidusskolā
- Rīgas Jauniešu brāsbenda, jauniešu pūtēju orķestra "Klasika" un Rīgas 4. mūzikas skolas simfoniskā orķestra vadītājs
- Kārļa Izarta starptautiskā konkursa "Jaunais virtuozs" organizētājs
- starptautiskais meistars korespondencšahā

SARUNA AR BOLESLAVU VOĻAKU

Ilze Medne

Neiespējamais karmenes lidojums

Ilze Medne: Kādas ir pirmās ar mūziku saistītās atmiņas?

Boleslavs Volāks: Apmēram divpadsmit gadu vecumā Daugavpilī gājām uz ķīnīti. Pirms filmas skaistus, senus valšus spēlēja pūtēju orķestris. Bijām daudz bērnu un jauniešu, es sēdēju pirmajā rindā. Kad orķestris beidza spēlēt un līdz filmai vēl bija maza pauzīte, man blakus apsēdās orķestra diriģents – ukraiņis ar garu, baltu bārdi. Iedomājieties, kāda orķestra uzstāšanās laikā izskatījās mana seja, ja no visiem bērniem viņš pamanīja tieši mani?! Tad nu tad diriģents apsēdās un krieviski vaicāja: "Patik?" Teicu: "Jā, patik!" "Gribi iemācīties tā spēlēt?" "Gribu!" "Rit divos esi klāt!" Atnācu, un man jāva izvēlēties instrumentu. Orķestri bija ievērojais, ka skaistu solo spēlēja eifonijs jeb baritons, tādēļ teicu, ka gribu tieši šo instrumentu, nevis trompeti vai klarneti. Pēc trim četriem mēnešiem, kad skolotājs saslima, jau pats vadīju jaunāko grupu – diriģenta kociņš rokā un aiziet. Drīz spēlēju vecākajā grupā un ļoti strauji kļuva par līderi arī tur.

14 gadu vecumā mani uzaicināja uz Daugavpils cietokšņa profesionālo armijas orķestri, kur no 30 cilvēkiem trešā daļa bija dienestā esošie, bet pārējie – talantīgi jaunieši. Diriģents bija meistarkandidāts šahā, viņš iemācīja arī šahu spēlēt. Tad nu visa diena pagāja spēlējot – no rīta orķestris, dienas otrā pusē mācījās vakarskolā. Kad man bija 16, pamatīgi saķīlojos ar diriģentu. Orķestra pienākums bija spēlēt virsniekiem ballēs. Bijām pāri ar diriģenta brāli – viņam jau pāri 40, virsdienestā. Viņš spēlēja tenoru, es baritonu. Visbiežāk laidu viņu mājās pie ģimenes, sakot, ka pats visu nospēlēšu. Man

bija arī pirmā sporta klase galda tenisā, gāju uz treniņiem. Kādu dienu tenisa treniņa dēļ nevarēju spēlēt balli, bet diriģents uzstāja, ka man jābūt. Paass puisis tolaik biju, pasūtīju viņu pa veco trasi diezgan tālu. No rīta mani izsauc majors. Pavēlēm jāklausa, tādēļ nedēļu par nepaklausību mazgāsi grīdas! Man rokā eifonijs, un es dūsmās triecu to pret sienu: "Šo instrumentu vairs nespēlēšu!" Nedēļu mazgāju grīdas, bet tiku pie cita instrumenta – trombona.

IM: No kurienes šāds temperaments?

BV: Ģenētiski! Vectēvs ungārs, Volāki ir ungāri, galdnieki bijuši, tādēļ Brāmsa "Ungāru dejas" man tuvas. Mamma ir poliete, strādāja Daugavpils slimnīcā, patēvs bija ugunsdzēsēju mašīnu šoferis. Par tēvu, kurš nāca no Rietumukrainas, ir maz informācijas, jo viņš bija aizsargos, pēc tam mežabrālis, un krievi esot nošāvuši viņu. Oficiāli viņš skaitījās bez vēsts pazudušais.

IM: Kas iemācīja spēlēt trombonu?

BV: Eifonists Jelagins Daugavpilī, krievs no Lietuvas, kurš teica, ka piecu minūšu laikā to izdarišot. Trombons esot tas pats, kas eifonijs, tikai ar kulisi. Pirmā pozīcija tas pats, kas atklātais, otrā pozīcija – viss, ko uz eifonija spēlēja ar otro pirkstiņu, trešā

pozīcija – pirmais pirkstiņš pie rastruba klāt. Tā viņš izskaitīja līdz septītajai pozīcijai. Pēc trim dienām Daugavpils Latviešu biedrībā man bija pirmā haltūra, praktiski uzreiz ņēmu trombonu un spēlēju. Tā kā eifoniju spēlēja virtuozī, pat Rimskā-Korsakova "Karmenes lidojums" biju iemācījies, ar trombonu nebija nekādu problēmu. Arī tagad tā daru – kamēr spēlētājs maziņš, vispirms dodu eifoniju vai bastrompeti, un pēc tam pārejam uz trombonu. Pēc nedēļas jau viņš spēlēja skaņdarbus. Citādi trombons jāmaņa gadiem, un kāda

tehniskā varēšana tad vēl būs, to nevar zināt. Bet, ja eifoniju spēlē virtuozi, tad 90 procentos gadījumu viss pāries arī uz trombonu. Arī ar trombonu jau pēc gada spēlēju “Kamenes lidojumu”. Uz to pamudināja kāds obojists orķestrī. Viņš apgalvoja, ka ar trombonu ne teorētiski, ne praktiski nav iespējams nospēlēt “Kamenes lidojumu”. “Ja desmit stundu dienā trenēšos, arī tad būs neiespējami?” “Trenējies kaut 25 stundas diennakti, tas ir neiespējami”. Pēc gada demonstrēju viņam riktīgā tempā, bet nevarēju nospēlēt beigu gājieni, jo vēl nezināju vienu īpašu paņēmieni, kas bija vajadzīgs, lai to veiktu. Kaut kad televīzijā rādīja cirku, kur uzstājās populārs muzikālo ekscentriķu pāris Amvrosjeva un Šahņins. Viņš pārgērbies par sievieti un spēlē trombonu, viņa pārgērbusies par vīrieti un spēlē trompeti. Spēlēja Monti “Čārdāšu”, un tad es pamanīju interesantu paņēmieni – skaņas laušanas metodi. Kad izmēģināju, “Kamenes lidojums” bija gatavs. Pēc dažiem gadiem kopā ar manu kursabiedru Venti Zilbertu to jau ierakstījām Latvijas Radio.

IM: Šim ierakstam šoruden aprit 50!

BV: Ja? Nu, redziet! Lai to nospēlētu, izmantoju arī dubultlegato,

un tā neviens pasaulē tolaik nespēja. Dubultstakato spēlē ar mēles kustību augšup un lejup, bet es mainīju mēles virzienu – pa labi un kreisi horizontālā. Tagad šo paņēmieni zina visi, taču toreiz tas bija kas jauns, un arī tagad to spēj tikai nedaudzi. Tā ir fizioloģiska īpatnība, ne katram padodas. Ir apmēram 3 procenti mūziķu, kam tā strādā mēle. Artūrs Bērziņš, brīnišķīgs trombonists, viens no labākajiem Latvijā, to var, bet viņš ir slinks. Gada laikā arī viņš varētu iemācīties “Kamenes lidojumu”.

IM: Tas nozīmē, ka ar trombonu virtuozi nav robežu?

BV: Trombonu var spēlēt neierobežoti ātri. Arī “Kamenis” vēl varētu vismaz par desmit sekundēm ātrāk nospēlēt. Sacentāmiem ātrumā ar flautistiem, un viņi piekāpās trombonam. Jaunībā “Kamene” bija cirka numurs, bet kopš konservatorijas laikiem mani tomēr vairāk saista tēlu pasaule. Tā ir arī šajā miniatūrā. Būtiskas ir nevis nošu kombinācijas un pasāžas, bet svarīgi ir virtuozā skaņdarbā saglabāt kantilēnu ievirzi. Man patīk, ka dominē nevis fizika, bet gars. Ja kamenes lidojums, tam jābūt lidojumam. Ierakstot nebija svarīgi, lai pustoņi būtu precīzi, tādēļ izmantoju pat ceturtdaļskaņu sistēmu, lai radītu spilgtu tēlu. Galvenais, ka iznāca riktīgs, lidojošs dundurs.

IM: Kurus varat saukt par saviem skolotājiem trombona spēlē?

BV: Pirmais un vislabākais skolotājs bija jau pieminētais Jelagins, kurš pats bija ļoti labs eifonists, fenomenāli virtuozi, spēlēja eifoniju kā [Timofejs] Dokšicers trompeti. Viņš ar kolēģiem daudz spēlēja džezu. Arī man džezs ļoti patika, un, kad 18 gadu vecumā nonācu Rjazanā, pamatā spēlēju džezu, noorganizēju bigbendu. Sapņoju studēt Prāgā, kur bija spēcīga diksilenda skola, taču robežai pāri tikt tolaik nevarēja. Interesei par vieglo mūziku punktu pielika tas, ka redzēju, kā mūziķi spēlē krogos, kāda dzīve ar to saistās. Alkoholu nelietoju vispār, man tas bija svešs, tādēļ pievērsos tikai klasiskajai mūzikai. Konservatorijas otrajā kursā mani jau uzaicināja uz Nacionālo operu par koncertmeistaru.

IM: Kas konservatorijā tolaik mācīja trombonu?

BV: Gunārs Ordellovskis. Bet vēl jāatgriežas Rjazanā. Turp devos, jo blakus ir Maskava un Maskavas konservatorija, attālums, kā no Ventspils līdz Rīgai. Dienestu armijā ļāva apvienot ar mācībām Rjazanas mūzikas vidusskolā. Šajā senajā, skaistajā pilsētā bija pieci perfekti armijas orķestri un viena no labākajām mūzikas vidusskolām Krievijā. Mans skolotājs bija diriģents un no trombona sajēdza maz, pats spēlēja otro tenoru, bet kārtīgi dzenāja ar gammām lēnā tempā no *piano* līdz *fortissimo*. No viņa stundām iznācu slapjš nosvidis. Respekts bija milzīgs. Pateicoties tam, diapazons burtiski atvērs. Faktiski mans armijas laiks bija septiņi gadi profesionālos armijas orķestros. Kad pabeidzu skolu, biju gatavs mūziķis, varēju iet uz jebkuru orķestri, ideāli lasīju no lapas. Tagad vairs tik labi nespēju un no lapas nelasu, kā toreiz.

IM: Tātad ne tikai viegli viss padevās, bet arī milzīgs darbs bija jāiegulda?

BV: Biju pieradis intensīvi strādāt jau no 14 gadu vecuma un spēlēt no rīta līdz vakaram. Piecas sešas stundas dienā tolaik bija minimālais!

IM: Lūpas turēja?

BV: Zvēriņi! Kad Rīgā bija atlase uz konkursu “Prāgas pavasaris”, visas trīs tūres pēc kārtas nospēlēju. Jaunībā galvenais dzinulis bija – gribu būt labākais! Visur, kur gāju, kļuva par līderi. Arī asistentūru Maskavas konservatorijā pabeidzu kā līderis. Profesors Čumakovs, kurš 25 gadus spēlēja pirmo trombonu Svetlanova orķestrī, sākumā tā skatījās, skatījās, bet pēc tam atzina. Viņš bija zemnieks pēc rakstura, bet tehniski spēcīgs. Kad sāku tā kārtīgi muzicēt, viņš teica: “Ko psiho, spēlē kā rakstīts!” Bet, kad skaņdarbs bija nospēlēts, atzina, ka tomēr tam puisim esot galva. Profesoram arī parādīju “Kamenes lidojuma” ierakstu. Kad viņš pirmoreiz to noklausījās, piecas minūtes sēdēja un neko neteica. Pēc tam: “Ko tu tur dari?” Tāda pati reakcija bija Gunāram Ordellovskim. Pastāstīju un tad es biju autoritāte.

IM: Vai, atskatoties uz paveikto, varat teikt, ka esat realizējis savu talantu?

BV: Es neesmu tikai trombonists. Ir tik daudz līdzvērtīgu jomu, un visas tās bijušas nozīmīgas. Esmu starptautiskais meistars šahā, esmu rakstījis zinātniskos darbus. Talants parasti neizpaužas tikai vienā lietā. Viss, ko darīju, padevās viegli. Tagad arī diriģēju. No stājos orķestra priekšā un sāku diriģēt. Kad 2002. gadā aizbraucām ar jauniešu orķestri “Klasika” uz Vāciju un konkursā izcīnījām visas galvenās balvas, man vaicāja – cik gadu diriģējat, cik strādājat ar orķestriem, kad nodibinājat šo? Pieci mēģinājumi Rīgā, un atbraucām. Orķestra pamats gan bija Rīgas jauniešu brāsbends, ar viņiem biju strādājis divus gadus. Pievienojās kokpūšamie, un orķestris gatavs. Neticēja, domāja, ka mānos. Viņi brīnījās, kā bērni var reaģēt uz katru manu žestu.

Droši vien diriģēju netradicionāli. Reizēm rokas man kabatās, un viņi paši spēlē. Viss darbojas. Citi vicinās ar rokām un orķestrim

tikai traucē. Dirīģēšana ir māka netraucēt, kad orķestris pats spēlē. Lai parādītu līniju, frāzīti, pietiek ar vienu pirkstiņu. Labs orķestris pats var nospēlēt. Kad spēlējām Ravela "Bolero", visi skatījās uz manu roku, bet es noliku sitēju pirmajā rindā – redz, kur dirīģents. Ar pirmo mēģinājumu uzreiz bija viss kārtībā. Kulmināciju gan palīdzēju izveidot, tāpat arī galvenās frāzes.

IM: Tam lieti noder arī jūsu simfoniskā orķestra mūziķa pieredze, kas nu jau ir teju 50 gadu ilga.

BV: Tā ir tāda skola! Redzēt, kā [Džansugs] Kahidze strādā, kā [Nēme] Jervi nāk pie orķestra ar savām garajām rokām un smaidu – viss iznāk! Ja viņš pirms koncerta nespēj visu izmēģināt, saka – koncertā nospēlēsim. Un šie neizmēģinātie parasti bija labākie numuri. Šādi dirīģenti man patīk!

IM: Tātad interesantāks ir process, nevis rezultāts?

BV: Process ir pats interesantākais. Radošais process ir galvenais. Daudzi dirīģenti mēģinājumos pirms koncertiem nomoka mūziķus. Kas paliek pāri? Kādi 20 procenti. Mana orķestra mūziķi arī teikuši – jāizspēlē cauri. Kamdēļ? Būs mazliet citādi, bet man galvenais ir jūsu uzmanība un atsauce. Arī ar tiem 20 procentiem var koncertu nospēlēt normālā, profesionālā līmenī, bet spīdoši tas nebūs. Jons Aleksa, Džansugs Kahidze – viņi ļoti taupīja mūziķus, mēģinājumos lika marķēt. Cits pirms koncerta liek bliezt tā, ka bez zobiem paliec. Ja vakarā kaut kas nav kārtībā, mūziķis vainīgs. Dirīģents jau neredz savu vainu. Tā gan vairāk gadās jauniem dirīģentiem, ar gadiem viņi kļūst gudrāki. Arī Andris Nelsons saudzē mūziķus.

IM: Kāda būtu gados izstrādātā recepte, kā tikt galā ar satraukumu, sasprindzinājumu, atbildības sajūtu? Kā koncentrēties atbildīgam solo, piemēram, 40 minūšu garā skaņdarbā?

BV: Svarīga ir ne tikai profesionālā varēšana. Ir jābūt pārliecinātām, ka tu to vari. Ir tikai viens ienaids – mandrāža. Te mazliet jāpaskaidro par pūšaminstrumentiem. Elpai ir ļoti svarīga loma, un pūšamais instruments ir jāpūš. Es uz to raugos mazliet citādi. Dabiski, ka elpa ir pamatā, tas ir benzīns, bez tā nekā nebūs, bet es vienmēr pasvītroju ko citu. Ir divi skaņas veidošanas veidi – rāpojošs un lidojošs. Par rāpojošo es saucu pūšanu, visu, ko māca. Bet to pašu tu vari pārvērst līnijā, kā uz vijoles, kā lidojot. Un tonis sāk dziedāt. Ja tu dzied, arī trombons dzied. Ja vēl dvēsele klāt, kā Arvidam Klišanam... Ja tu pūt, tad nekas nedzied, tu vienkārši pūt. Kad palaid līnijā, atvēzienā, ķīkši un negadījumi pazūd. Es nevis paņemu elpu, bet raksturu. Ja esmu pārliecināts par sevi, kā tanks eju. Pēc tam, kad nospēleju, tad gan nāk mandrāža, sākas analizēšana.

Atceros, kad ar LNSO bija pirmie vieskoncerti Pēterburgā, es mācījos konservatorijas otrajā kursā, un man bija jānospēlē pieci "Bolero" un bastrompetes partija piecās "Valkīras" izrādēs. Fantastiski grūtas partijas! Pirmo "Bolero" no rīta nospēleju perfekti, bez vainas, bet vakarā "Valkīra". Naktī sākās tāda mandrāža, ka nevarēju aizmigt. Domājat, Andris Nelsons uztraucas, kad dodas dirīģēt? Viņš taču tiecas uz skatuvi. Ja sāksi domāt, kā būs, kā nospēlēšu, tad būs garām.

IM: Kā sevi mobilizēt, lai koncertbrīdī būtu vislabākais sniegums?

BV: Līdzīgi kā sportā, arī mūziķiem tonuss ir viņņveidīgs – ir pacēlums un atslābums. Te svarīgi iemācīties prognozēt. Es izskaitļoju, ka trīs dienas pirms liela solokoncerta, pirms uzstāšanās apzināti zaudēju fizisko formu. Ne vingrināšanās, ne sporta – tāda bohēmiska diena. Dienu pirms koncerta sāku ar rīta rosmi, ķermeņa pamazām atkal ir formā, un tādā veidā es panāku vajadzīgo tonusu. Kad pienāk trešā diena, es jau raujos uz skatuvi. Viss darbojas, viss plusos! Sportā sprinteriem arī tas pats princips. Bet tas nenozīmē, ka esmu formā tikai vienu dienu. Ja koncerts iekrīt tonusa atslābuma dienā, visu jau it kā var ļoti labi nospēlēt un izdarīt, bet ir jāpatērē trīsreiz vairāk enerģijas un spēka.

IM: Kāda patlaban izskatās trombonistu saimes kopaina? Vai mierīga sirds par paaudzi, kas nāk aiz jums?

BV: Domāju, ka turpmākos 15 gadus nebūs problēmu. Ja tagad nāks jauni talanti, viņiem būs jāpacinās par savu vietu, jo profesionālajos orķestros un operā spēlēt vēl pietiekoši jauni puīši. No vecākās paaudzes gan esmu palicis vienīgais. Vasīlijs Sinaiskis savulaik atzina, ka orķestrī vajadzīgi jauni mūziķi, bet līdzās jābūt arī pieredzējušiem, kas varētu palīdzēt kolēģiem. Starp jaunajiem šodien ir ļoti spēcīgi talanti.

IM: Vai jaunie ir jāiedvesmo, jāpārliecina, ka ir vērts izvēlēties mūziķa ceļu?

BV: Iedvesmot nozīmē hipnotizēt. Talants nav jāiedvesmo.

IM: Bet arī jūs pats varējāt bērnībā izvēlēties citu ceļu, un mums nebūtu trombonista Boļeslava Voļaka.

BV: Bērnībā biju liels palaidnis, vairākkārt muku no mājām. Gribēju laisties uz Ameriku, pat kuģi jau tiku iekšā. Biju patstāvīgs kopš bērnības. Un tomēr vīrs ar balto bārdu apsēdās blakus tieši man un vaicāja, vai patīkot mūziķa.

IM: Latvijas Radio fonotēkā ir plašs jūsu ierakstu klāsts, un netrūkst arī latviešu komponistu darbu. Vai Artūra Grīnupa Koncerts veltīts jums?

BV: Jā, ar Grīnupu bija ļoti interesanti. Viņš bija mans draugs un šaha spēles partneris. Dzīvoju Vecrīgā Mazajā Pils ielā, un diskusijās mēs pavadijām ne vienu vien stundu. Reiz gadījās, ka Operas vestibilā

satikām Rudīti Broku, kas bija repertuāra daļas vadītāja. Viņa atgādināja, ka biju solijis solokoncerty Operā, pēc atgriešanās no studijām Maskavā. Labi, rakstu programmu: Albrechtsbergera koncerts, kurā divas vijoles un čells pavadīs, un Artūrs Grīnups (viņš sēž man tajā brīdī blakus) Koncerts trombonam... (Artūrs satrūkstas) ar stingru orķestri. "Ko pieliksim klāt?", jautāju viņam. "Timpānus!" Tā viņš uzrakstīja man to koncertu un teica, lai darot ar to, ko gribot. Dirīģēja Leons Reiters. Vēlāk Vilnis Šmīdbergs uzrakstīja "Sēru mūziku" četriem tromboniem un sitaminstrumentiem, to nospēlējām Komponistu savienībā. Tas bija ļoti oriģināli uzrakstīts un atzīts darbs. Šmīdbergs ir ļoti talantīgs komponists un izcils aranžētājs, no viņa daudz esmu mācījies, veidojot pārlikumus saviem orķestriem.

IM: Vai trombonistam ir svarīgs tieši konkrēts instruments?

BV: Te jāpastāsta par Arvidu Klišanu. Visiem viņa kolēģiem ir moderni mundštuki, visi meklē tādas, kas teju paši spēlē. Arvidam kāds meistars bija uztaisījis mundštuciņu, bet tas neskanēja. Arvids ar šķērēm striķēja, striķēja, un – der. Visu mūžu un vēl aizvien spēlēt ar to mundštuciņu, ko amatieris darinājis un pats pielabojis. Izmēģinājis esot arī modernākus, bet tie tā neskan. Man arī bija mundštuks, ar ko gan konservatorijā iestājos, gan "Kameni" ierakstīju, gan Operas orķestrī spēleju. To taisīja akls meistars Maskavā, viņš tikai pataustīja man lūpas. Supermundštuks! Tolaik man bija vācu tromboniņš, un visi teica – cik smuki skan! Instruments nav noteicošais.

IM: Jums 21. novembrī būs apaļa dzimšanas diena. Kas būtu labākā dāvana?

BV: Labākais, kas var būt, ir ģimene, mazbērni. Arī radošais darbs un talantīgi audzēkņi. Patlaban liels prieks par Hermani Superfinu, kurš uzvarēja Ineses Galantes fonda rīkotajā konkursā, viņu Latvijā pazīst. Hermanis arī jau spēlēt "Kamenes lidojumu", kā es savulaik. Otrajā klasē viņš virtuozī pārvaldīja eifoniju, piecās minūtēs es viņam ierādīju trombona paņēmienus, un tā lieta iet. 🎷